

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI
FAKULTA PRÁVNICKÁ

Katedra právních dějin

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Maiestas Carolina - právněhistorický rozbor

Předkládá: Marek Vodička

Vedoucí bakalářské práce: JUDr. et Mgr. Vendulka Valentová, Ph.D.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci na téma “Maiestas Carolina - právněhistorický rozbor“ zpracoval samostatně, a že jsem vyznačil prameny, z nichž jsem pro svou práci čerpal způsobem ve vědecké práci obvyklým.

Plzeň, březen 2019

Marek Vodička

Poděkování

Tímto bych rád poděkoval vedoucí mé bakalářské práce JUDr. et Mgr. Vendulce Valentové, Ph.D. za cenné rady, připomínky a metodické vedení práce.

Obsah

Úvod	1
1. Historický exkurz do doby Karla IV.	2
1.1 Doba před nástupem Karla IV.	2
1.2 Pojem Koruna česká	2
1.3 Život Karla IV.....	3
1.3.1 Dětství.....	3
1.3.2 Návrat do Čech	4
1.3.3 Nejvýznamnější počiny Karla IV.....	5
2. Návrh zákoníku jako pokus o kodifikaci zemského práva	6
2.1 Vznik Karlova zákoníku Maiestas Carolina	6
2.2 Autoři zákoníku	7
2.3 Odvolání zákoníku	10
2.4 Další osudy zákoníku.....	12
2.4.1 Rukopisy	12
2.4.2 Maiestas Carolina jako opora pro výklad českého práva.....	13
2.4.3 Ordo iudicii terrae a Řád práva zemského	14
3. Obsah návrhu zákoníku Maiestas Carolina	15
3.1 Státní náboženství a kacířství (články I-V).....	15
3.1.1 Státní náboženství a kacířství z pohledu zákoníku	16
3.2 Předmluva	17
3.3 Ustanovení proti zcizování královských statků (články VI-XVI)	17
3.3.1 Ustanovení proti zcizování královských statků z pohledu zákoníku	18
3.4 Správa a soudnictví (články XVII - XXVII).....	18
3.4.1 Správa	18
3.4.2 Soudnictví	20
3.4.3 Správa a soudnictví z pohledu zákoníku.....	22
3.5 Zachování pokoje a právního stavu v zemi (články XXVIII - XLIV).....	22
3.5.1 Zachování pokoje a právního stavu v zemi z pohledu zákoníku	23
3.6 Obrana království v případě války (články XLV - XLVIII).....	24
3.6.1 Obrana království v případě války z pohledu zákoníku.....	24
3.7 Ochrana lesů (články XLIX - LVII)	24
3.7.1 Ochranu lesů z pohledu zákoníku	25
3.8 Ustanovení o odúmrtním právu (články LVIII - LXXVI)	25
3.8.1 Ustanovení o odúmrtním právu z pohledu zákoníku	26
3.9 Práva šlechty (články LXXVII - XCIII)	27

3.9.1 Práva šlechty z pohledu zákoníku	28
3.10 Sexuální morálka a rodinné právo (články XCIV - XCVIII).....	28
3.10.1 Sexuální morálka a rodinné právo z pohledu zákoníku	29
3.11 Doplnky k trestnímu a odúmrtnímu právu (články IC - CXIX)	30
3.11.1 Doplnky k trestnímu a odúmrtnímu právu z pohledu zákoníku.....	30
3.12 Řád zemského práva (články CXX - CXXV h).....	31
3.12.1 Řád zemského práva z pohledu zákoníku	32
3.13 O vdovách a sirotcích (články CXXVI - CXXVII)	32
3.13.1 O vdovách a sirotcích z pohledu zákoníku	33
4. Analýza vybraných ustanovení návrhu zákoníku Maiestas Carolina	33
4.1 Soudnictví	33
4.2 Sexuální morálka a rodinné právo	34
4.3 O vdovách a sirotcích.....	35
Závěr	37
Resumé	39
Seznam použité literatury a pramenů	41
Seznam příloh.....	44
Přílohy.....	.....

Úvod

Ve své bakalářské práci se zabývám nejznámějším dílem Karla IV. *Maiestas Carolina*.

V první části práce se stručně zaměřuji na historické souvislosti v době před nástupem Karla IV. na trůn. Dále na dětství Karla, které prožil ve Francii, jeho návrat do Čech, politické i vojenské zkušenosti, které sbíral postupně po bohu svého otce a na jeho nejdůležitější počiny, které za dobu své vlády uskutečnil.

Ve druhé části své bakalářské práce se zabývám návrhem zákoníku jako pokusem o kodifikaci zemského práva v Čechách. Popisuji vznik zákoníku, kdy se Karel, i přes neúspěchy svých předchůdců, pokusil dát své zemi psaná práva. Zde také objasňuji název zákoníku, zaměřuji se na etapy, ve kterých zákoník vznikl, na důvody jeho zavedení i na předběžné schválení zákoníku českou šlechtou.

Dále v této části popisuji autory tohoto významného kodifikačního pokusu, soustředím se i na zamítnutí zákoníku, kdy česká šlechta nechtěla psaná práva a všemi možnými způsoby se snažila, aby zákoník nebyl schválen. Popisuji i odvolání zákoníku Karlem IV. a jeho následné prohlášení za shořelý.

Do této části jsem zařadil i další osudy zákoníku, jako jsou jeho různé překlady, které slouží jako podklady pro výklad českého práva, ale zmiňuji zde i soukromé latinské zpracování českého zemského (šlechtického) práva *Ordo iudicii terrae* a jeho český protějšek Řád zemského práva, kdy *Ordo* v mnohém připomíná návrh zákoníku *Maiestas Carolina*.

Ve třetí části mé bakalářské práce jsem se rozhodl zabývat obsahem návrhu zákoníku *Maiestas Carolina*, kde jsem napřed popsal dobový stav dané problematiky a poté jsem vybral a popsal nejdůležitější části každé kapitoly z návrhu zákoníku *Maiestas Carolina*.

V poslední čtvrté části jsem zanalyzoval tři vybraná ustanovení návrhu zákoníku *Maiestas Carolina* a porovnal je se současným stavem.

1. Historický exkurz do doby Karla IV.

1.1 Doba před nástupem Karla IV.

Doba do poloviny 14. století je po celé Evropě charakterizována mimořádně vysokou aktivitou v oblasti právní kultury, zákonodárství a především kodifikace práva.¹ V uvedené době ve všech zemích Evropy dochází k procesu překonání feudální rozdrobenosti, kdy politické síly oslabovaly ústřední státní moc reprezentovanou panovníkem. Zaznamenáváme snahy o vytvoření pevné centralizované monarchie a stabilizaci feudálního řádu, který byl ohrožen neustálými rozpory. Zavedením uceleného souboru právních norem bylo možné tyto snahy realizovat.

V českých zemích je to doba také vrcholné kodifikační, právotvorné a zákonodárné aktivity. Hlavním představitelem je osoba krále Karla IV.

1.2 Pojem Koruna česká

Středověk neznal pojem stát a vypomáhal si jinými pojmy jako například česká země, české království nebo česká koruna. *“V českém prostředí se pojem Koruna česká vyskytoval již od 12. století. Tehdy znamenal moc panovníka, ve 14. století se obohatil o moc stavů, přičemž v této době sílil v jeho obsahovém významu rovněž teritoriální prvek.”*²

V době Karla IV. se setkáváme s pojmem soustátí Koruny české, které znamená určité území s vedlejšími zeměmi, celistvým právním řádem a je reprezentován panovníkem a stavy. Obsahuje souhrn výsostných práv panovníka nad celým územím.

Základ soustátí Koruny české tvořily Čechy, Morava, Hornoslezská a Dolnoslezská území, Horní a Dolní Lužice a zahraniční léna. Těmi byla řada panství na území dnešního Německa, jednalo se o Sasko, Horní Falc a Míšeň.

---

¹ VANĚČEK, Václav. *Karolus Quartus: Sborník vědeckých prací o době, osobnosti a díle českého krále a římského císaře Karla IV.* Praha: Univerzita Karlova, 1984, s. 107

² ADAMOVÁ, Karolína. *Koruna česká. In Encyklopedie českých právních dějin, III. svazek K-M.* Plzeň: Aleš Čeněk, 2016, s. 278

Jako strážce celistvosti státu se postupně stal český zemský sněm a to na základě Karlových majestátů.³

Pojem koruna česká ve smyslu stát nalézáme již v českých překladech Codexu Karlova - Maiestas Carolina.⁴

1.3 Život Karla IV.

1.3.1 Dětství

Pád přemyslovské dynastie započal 4. srpna 1306 v Olomouci, kdy byl zákeřně zavražděn český král Václav III., poslední mužský potomek mocné dynastie Přemyslovců. Tím vymřeli Přemyslovci po meči. Královská linie se sňatkem Elišky Přemyslovny s králem Janem Lucemburským v roce 1310 přenesla na lucemburskou dynastii.

Dne 14. května 1316 se jim narodil syn Václav. Jméno Karel přijal při biřmování ve Francii, kam byl poslán na výchovu, a kde také dosáhl všestranného vzdělání. Naučil se číst a psát, což nebylo u tehdejších panovníků obvyklé. Uměl mluvit pěti jazyky - česky, latinsky, francouzsky, německy a italsky. Je považován za prvního českého všestranně vzdělaného panovníka.

Karel byl po celý svůj život zastáncem centralizované monarchie. *“Chceme-li správně pochopit celý další Karlův život a jeho dílo, musíme si být již předem vědomi toho, že to byla především léta strávená ve Francii a ve francouzském kulturním prostředí, jež znamenala základní vklad pro vytváření Karlova politického profilu, který zanechal nesmazatelnou stopu v celé jeho státnické činnosti.”*⁵

Ve čtrnácti letech v roce 1329 ho otec odvolal do Lucemburska, aby ho naučil válečnickému a vladařskému umění. První vojenské a politické zkušenosti získal Karel v severní Itálii, kde ho otec pověřil správou nedávno získaného

---

³ MALÝ, Karel. et al. *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*. Praha: Linde, 1997, s. 34-35

⁴ ADAMOVÁ, Karolína. *Koruna česká*. In *Encyklopedie českých právních dějin, III. svazek K-M*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2016, s. 278

⁵ SPĚVÁČEK, Jiří. *Karel IV. : život a dílo (1316-1378)*. Praha: Svoboda, 1979, s. 73

území. Zde také vyhrál svou první bitvu u Modeny a přežil první atentát, kdy díky tomu, že odmítl snídani před ranní mší (na rozdíl od svých druhů), nepožil nastražený jed.

1.3.2 Návrat do Čech

Po boku svého otce se Karel účastnil politických jednání, získával diplomatické a panovnické zkušenosti. Způsobilost k vládě prokázal především v Čechách a na Moravě, kam se vrátil na konci října 1333, kde vládl v nepřítomnosti svého otce s titulem markraběte moravského.⁶

Po návratu do vlasti a překročení hranic českého království, byl jeho první zastávkou zbraslavský klášter, kde navštívil matčin hrob. Karel svůj návrat do vlasti pak zaznamenal takto:

“A tak když jsme přišli do Čech, nenalezli jsme ani otce, ani matku, ani bratra, ani sestru, aniž koho známého. Také řeč českou jsme úplně zapomněli, ale později jsme se jí opět naučili, takže jsme mluvili a rozuměli jako každý jiný Čech ... Toto království jsme našli tak zpuštěné, že jsme nenašli jediný svobodný hrad, který by nebyl zastaven se všemi královskými statky, takže jsme neměli, kde bychom přebývali, leč v měšťanských domech jako jiní měšťané.”⁷

Za svého působení v českých zemích, se Karel IV. snažil restituovat královský majetek a upevnit královskou moc. Diplomatičká jednání ve vysoké evropské politice podnikal se svým otcem anebo samostatně z králova pověření. Český stát chtěl proměnit v základ lucemburské rodové moci.

Dne 26. srpna 1346 padl Jan Lucemburský v bitvě u Kresčaku a vláda v českých zemích přešla na jeho syna Karla, který tak mohl využít svých zkušeností, talentu a panovnických schopností při správě českého království. Karel IV. se po nástupu na český trůn v první řadě věnoval uspořádání právních poměrů v zemi a největší důraz kladl na psané právo, právní řád a fungující právní systém.⁸

---

⁶ BLÁHOVÁ, Marie; MAŠEK, Richard. *Karel IV.: státnické dílo*. Praha: Karolinum, 2003, s. 12-13

⁷ PAVEL, Jakub. *Karel IV. vlastní životopis: Vita Karoli Quarti*. Praha: Odeon, 1978, s. 69, 71

⁸ BLÁHOVÁ, Marie; MAŠEK, Richard. *Karel IV.: státnické dílo*. Praha: Karolinum, 2003, s. 13-15

Za svůj život byl Karel IV. nositelem řady titulů, z nichž nejvýznamnější byl titul českého krále, římského krále a císaře Svaté říše římské.

1.3.3 Nejvýznamnější počiny Karla IV.

Mezi jeho nejvýznamnější počiny patří hlavně vydání zakládací listiny Nového Města pražského v r. 1348, kterým se české město Praha stalo reprezentativní metropolí a hlavním centrem římské říše. Dále zřídil první vysoké učení ve střední Evropě - Univerzitu Karlovu v Praze (generální studium). Vydal privilegia O osvobození obyvatel Nového Města pražského od daní, kterým osvobodil nové usedlíky na dvanáct let od placení všech dávek. Zahájil stavbu kamenného (později Karlova) mostu přes Vltavu. Započal výstavbu Svatovítského chrámu. Vybudoval hrad Karlštejn jako reprezentační sídlo, kde později byly uloženy korunovační klenoty.

Karel IV. poměr českého království ke Svaté říši římské vymezil ve Zlaté bule Karla IV. z roku 1356. Měla platnost říšského ústavního zákona. Upravovala vztah českého státu k říši a potvrzovala jeho výjimečné a nezávislé postavení v rámci říše.

Dále se pokusil o kodifikaci zemského práva v návrhu zákoníku *Maiestas Carolina*, který neprošel pro odpor šlechty. Více o tomto zákoníku budu popisovat v následujících částech práce.

V neposlední řadě dosáhl povýšení pražského biskupství na arcibiskupství v roce 1344, a tím vytvoření samostatné české církevní provincie. O zřízení arcibiskupství v Praze usilovali po staletí významní členové přemyslovské dynastie, jak knížata, tak králové.⁹

29. listopadu 1378 skonal na Pražském hradě.

---

⁹ SPĚVÁČEK, Jiří. *Karel IV. : život a dílo (1316-1378)*. Praha: Svoboda, 1979, s. 265

2. Návrh zákoníku jako pokus o kodifikaci zemského práva

2.1 Vznik Karlova zákoníku Maiestas Carolina

Přemysl Otakar II. a Václav II. neuspěli, když chtěli dát svému království psaná práva. To však Karla IV. neodradilo a velmi brzy po svém nástupu na český trůn začal s přípravami návrhu psaného kodexu. Karel IV. nechal starší ustanovení svých předchůdců, slavných českých králů, shromáždit do jednoho kodexu, opravil je, doplnil a opatřil pro přehlednost nadpisy.¹⁰

Maiestas Carolina je uceleným souborem zásad českého feudálního zemského práva inspirovaného dle osnov horního zákoníku (*Ius regale montanorum*) českého krále Václava II., Karlova děda, z roku 1294.

Karel sám v předmluvě vyslovil přání, aby byl zákoník nazýván jeho jménem. V historické literatuře je zákoník označován jako *Codex Carolinus*, dle Karlova přání. Označení *Maiestas Carolina* nese od doby svého prvního vydání Pavlem Ješínem v roce 1617 a to vinou nedorozumění. Editor totiž špatně porozuměl větě o rozhodnutí panovníka shrnout práva země do jednoho kodexu, který by byl nazýván šťastným jménem jeho veličenstva („*in unum codicem Maiestatis nostrae felici nomine nuncupandum*“) a pojmenoval jej proto dnes obvyklým titulem.

Tento významný kodifikační pokus vznikl v několika etapách. V první redakci zahrnoval 6. - 98. článek, popřípadě 6. - 119. článek. Tato první redakce vznikala v době před Karlovou římskou korunovační jízdou, nejspíše v letech 1351-1353, kdy se Karel IV. stáhl z rušenější diplomatické činnosti v říši (byl totiž dlouhodobě upoután na lůžko, protože mu ochrnuly všechny čtyři končetiny a panovalo mínění, že byl otráven). Zákoník byl tedy z velké části skoro hotov. Na některém zemském sněmu před Karlovou korunovační jízdou v roce 1355 reprezentanti Českého království, tedy knížata i české panstvo, prostřednictvím přivěšení svých pečeti vyslovili se zákoníkem předběžný souhlas, i když zákoník nebyl ještě hotov. Ve druhé redakci, jež byla dokončena až koncem roku 1355, byly k původnímu textu přidány články 1 - 5, týkající se státního náboženství a

---

¹⁰ NODL, Martin. *Maiestas Carolina. Kritické postřehy k pramenům, vyhlášení a „odvolání“ Karlova zákoníku.* In *Studia Mediaevalia Bohemica*. Praha: Centrum medievistických studií AV ČR, č. 1 (2009). s. 24

potlačování kacířství, a články 120 - 127 ohledně procesněprávních záležitostí a postavení vdov a sirotek. Nejspíše ve stejné době pak byla dopsána i předmluva, do níž Karel začlenil pasáž o úpadku královské moci způsobené činy českých urozených pánů.¹¹ Začátek předmluvy Karel vyňal z právního kodexu vydaného roku 1231 v Melfi císařem Fridrichem II.

Karlův zákoník byl psán latinsky a byl pro většinu šlechty nepřístupný, protože latinu česká šlechta neovládala. Karel se snažil sepsat pro české království obecný zákoník (přesněji jeho osnovu), který by fixoval dosavadní zvykové právo, odstranil existující libovůli šlechty a brutální praktiky v soudnictví. Zároveň sledoval i další cíl a to zabezpečit rozhodující, vysoce nadřazené postavení sobě a královské moci jako takové.¹² *Maiestas Carolina* obecně tvrdě bojovala proti tyranské vládě panstva. Byla namířena proti těm příslušníkům vysoké šlechty, kteří rozšiřovali svou moc na úkor panovníka. Celé dílo směřuje k promyšlenému chápání úlohy státu jako společenské instituce, které je vše ostatní podřízené.

Maiestas Carolina měla být prohlášena jen pro české království, žádná jiná země neměla být zahrnuta do okruhu působení zákoníku, tedy ani Morava (markrabství moravské). Tím, že se *Maiestas* týkala zemského práva, si šlechtické rodiny opatrovaly rukopisy pro vlastní potřebu.¹³

Dílo je nesoustavné a nesystematicky koncipované. Navíc zde chybí i specifické rysy právního myšlení.

2.2 Autoři zákoníku

Stejně jako s otázkou vzniku zákoníku, ani autoři této kodifikace nejsou zcela jasní. Nelze však pochybovat o osobním podílu **Karla IV.** při jeho vytváření. Vyniká to zejména z rozumové úvahy v chápání věcných souvislostí, z nazírání na povahu státu jako instituce nadřazené suverénně moci panstva, snaha

---

¹¹ ŠMAHEL, František; BOBKOVÁ, Lenka (eds). *Lucemburkové: Česká koruna uprostřed Evropy*. Praha: Lidové noviny, 2012, s. 243

¹² HORA, Petr. *Toulky českou minulostí 2, [Od času Přemysla Otakara I. do nástupu Habsburků (1197 - 1526)]*. 1. vyd. Praha: Práce, 1991, s. 170

¹³ KEJŘ, Jirí. Sporné otázky v bádání o tzv. *Maiestas Carolinae*. In *Právněhistorické studie 32*. Praha: Karolinum, 1992, s. 54-55

o zajištění toho, čeho Karel při budování svého dynastického panství dosáhl i dokonalá znalost předchozího vývoje státnického myšlení a chyb přemyslovských králů i Karlova otce.¹⁴

Pro Karlovo autorství svědčí hlavně předmluva, kde se v sedmém odstavci píše: „*Tím vším se starostlivost naší královské lásky v bdělé mysli zaobírala, strávila přemnoho bezesných nocí, dobrovolně podstupovala každodenně námahy, aby pozdvihla stát jsoucí v naprostém úpadku a toužícímu lidu, útrapami minulého zármutku utlačenému, hleděla zjednat bezpečnost a mír.*“ A v osmém odstavci předmluvy: „*Postarali jsme se - - nejen aby byly sepsány ustanovení a nové zákony - -, ale dali jsme také přemnoho starých práv, která jsme našli jednak ve spisech, třebas nespořádaně a pomíchaně shrnutých, jednak potvrzená pouhým zvykem a obyčejem těch, kdož jich užívali, daná od jasných panovníků, našich předchůdců, úctyhodné paměti četných českých králů, dříve je sami opravivše a doplnivše, shrnout v jasném pořádku a slohu v jednu knihu, která má být nazvána šťastným jménem naší velebnosti, a označit je podle příslušné látky patričními nadpisy, aby jim mohli čtenáři snadněji rozuměti.*“¹⁵

I když Karlův podíl byl bezpochyby značný, měl jistě několik spolupracovníků, kteří mu s vytvářením pomáhali. Měl to být úzký okruh spolupracovníků z řad členů Karlovy kanceláře a přizvanými znalci práva.

Karel často cestoval, proto se v 16. století hovořilo o tom, že zákoník byl z části zpracován italským učeným právníkem, kterým byl **Bartolus ze Sassoferrata**. Byla to ovšem legenda, která měla podpořit recepci římského práva u nás. Bartolus přednášel právo např. v Pise a byl to nejproslulejší právník své doby. Dle legendy ho císař Karel IV. pozval do Prahy, aby mu pomohl při sestavování zákoníku *Maiestas Carolina*. Zde ho povýšil do šlechtického stavu a udělil mu důstojenství falckraběte.

Zřejmě můžeme hledat autory i mezi *postglosátory*¹⁶, kteří ovládali římské a kanonické právo.

---

¹⁴ SPĚVÁČEK, Jiří. *Karel IV. : život a dílo (1316-1378)*. Praha: Svoboda, 1979, s. 283

¹⁵ HEŘMANSKÝ, František. *Čtení o Karlu IV. a jeho době*. Praha: Svobodné slovo-Melantrich, 1958, s. 228-230

¹⁶ postglosátoři; představitelé právnícké školy ve 13. - 15. století zejména v severní Itálii

V úzkém okruhu Karlových rádců bylo hodně církevních činitelů, které dle obecného mínění můžeme považovat za autory. Byli to hlavně Arnošt z Pardubic a Jan ze Středy.

Arnošt z Pardubic byl pražským biskupem. Pro svou vlídnost, učenost a moudrost si získal lásku lidu. Jako biskup vydal synodní statuty, upravující vykonávání kněžského úřadu. Zde také zakročil proti mravnostním přestupkům a zakázal účast kněží na soudním řízení při ordálech ledovou vodou a žhavým železem. V roce 1344 se stal prvním pražským arcibiskupem. Byl nejdůvěrnějším přítelem a rádcem Karla IV., jakýmsi předsedou vládního kabinetu a v Karlově nepřítomnosti vedl správu země. Patřil k nejvzdělanějším mužům své doby a největším osobnostem Karlova okolí.

Dalším Karlovým spoluautorem byl zřejmě i **Jan ze Středy**. Byl to litomyšlský biskup, vedl Karlovu dvorskou kancelář, kde působil i jako dvorský kancléř v letech 1353-1374 a jeho rukama procházely všechny listiny, které Karel vydával jako český král i jako císař římský. Byl nejznámější osobou Karlova dvora v Evropě. S největší pravděpodobností se zhostil závěrečné třetí fáze tvorby *Maiestas Carolina*, která spočívala ve slohové úpravě díla a v pořízení nadpisů jednotlivých oddílů.

V první fázi zpracování zákoníku se přistoupilo k vyhledávání a sebrání zpráv a materiálů obsahující staré právní předpisy, dokládající aplikaci zvykového práva. Tuto práci nejspíše vykonávali členové Karlovy kanceláře, kterými byli například notář Jindřich Thesauri (Peněžník) z Norimberka, a jednotliví čeští páni jako Rus z Litic - vrchní mistr komory, Zbyněk Zajíc z Házmburka, Bušek z Velharic mladší, Hašek ze Zvířetic a jiní.

Ve druhé, nejdůležitější fázi Karlovi napomáhali Arnošt z Pardubic, kancléř Jan ze Středy, notář Petr z Loun, zderazský probošt Jindřich a jiní učení klerici z řad Karlových důvěrníků.

Třetí fázi, slohovou úpravu, provedl zřejmě Jan ze Středy.¹⁷

Veškeré úpravy a uspořádání díla provedl Karel za pomoci skupiny rádců, ale i s přispěním některých členů předních šlechtických rodů oddaných králi, jako

---

¹⁷ SPĚVÁČEK, Jiří. *Karel IV. : život a dílo (1316-1378)*. Praha: Svoboda, 1979, s. 341

byli Jan z Michalovic, Jan z Veselí, jeho bratr Beneš z Vartemberka, Jaroslav a Štěpán ze Šternberka a další. Maiestas totiž nebyla namířena vůbec proti šlechtě jako takové, ale pouze proti těm šlechtickým magnátům, kteří šířili svou moc na úkor centrální královské moci a proti ní. Vždyť Karel ve svém kodexu nazval šlechtice „ozdobou a slávou naší královské koruny“.¹⁸

Konkrétně však nelze přesně vymezit, kdo přispěl jakým dílem ani přesně poznat, co je králův podíl.

Karlovi a jeho rádcům nešlo o systematické uspořádání českého práva, ale o reformy dosavadního stavu a o novoty, kterými by se dle jejich představ měly odstranit nejhrubší odchylky. Snažili se upravit postavení panovníka, jeho poddaných a práv a povinností hlavních složek středověké společnosti.¹⁹

2.3 Odvolání zákoníku

Karel IV. se v srpnu 1355 vrátil z římské korunovační jízdy. V domnění, že mu čerstvě nabytý majestát zajistí pro dialog se šlechtou nějaké výhody, svolal svatováclavský sněm hned na září 1355. Osnovu zákoníku měl již připravenou. Na tomto sněmu se měl projednávat jeho návrh celozemského zákoníku - psaného souhrnu tehdejšího českého feudálního práva.

Předložení návrhu na sněmu však narazilo na tvrdý odpor ze strany šlechty. Mluvčí feudálů pod jednotlivými záminkami návrh odmítali. Jedním z nejhlasitějších argumentů byl fakt, že kodex je pořízen v latině, kterou šlechta neovládala. Navíc byl zhotoven bez účasti české šlechty, která spatřovala v této aktivitě omezování svých zákonodárných pravomocí.

Dalším nepřijatelným prvkem pro českou šlechtu bylo, že Karel hned v předmluvě zdůraznil, že to panovník je ten, který má společnost řídit a vést a to

---

¹⁸ SPĚVÁČEK, Jiří. *Karel IV. : život a dílo (1316-1378)*. Praha: Svoboda, 1979, s. 341

¹⁹ VANĚČEK, Václav. *Karolus Quartus: Sborník vědeckých prací o době, osobnosti a díle českého krále a římského císaře Karla IV.* Praha: Univerzita Karlova, 1984, s. 119

na základě moci, která mu byla dána Bohem, přičemž hned v úvodu se jeví šlechta jako zřetelná překážka tohoto uspořádání.²⁰

Co však vysokou českou šlechtu na svatováclavském sněmu spojilo proti Karlovi do jednoho šiku, netkvělo v jednotlivostech. Páni netoužili diskutovat o dílčích úpravách, protože z hloubi duše stáli v opozici vůči zákoníku jako celku. Nechtěli a nepotřebovali žádné psané normy. Víc jim vyhovovala odvěká praxe právo vždy znovu a znovu „nalézat“ čili libovolně a zpravidla ve svůj prospěch vytvářet. Navíc panovala obava, že místo soudců, volně nalézající právo, by nastoupili do rozhodujících postavení na šlechtických soudech učení soudcové, jimiž byli tehdy převážně klerikové. Šlechta byla také navyklá na svých panstvích vládnout zcela suverénně, neomezeně a pokud možno bez zásahů centrální moci. Nechtěli zkrátka žít podle psaného práva daného králem. Spoutání ambiciózní české šlechty do řetězů slovních nařízení nemohlo projít.²¹

Karel IV. pochopil, že svůj plán neprosadí, podcenil vnitřní mocenské poměry, a tak od něj upustil. Nehodlal hnát věc až k otevřenému konfliktu se šlechtou a vystavit tak zemi nebezpečí občanské války. A tak elegantně revokační listinou z 6. října 1355 veřejně prohlásil zákoník za neplatný s ujištěním, že české království má být zachováno při svých starých právech a obyčejích. Právo má být nadále „nalézáno“, nikoliv normativně vymezeno. Aby nedošlo k podezření, že se nevzdal svých plánů na uskutečnění svého zákoníku a své aktivity jen odložil, prohlásil, že jeho originál nešťastnou náhodou shořel a tedy nikoho nezavazuje. Ve skutečnosti byl však originál uložen na Karlštejně, kde ho roku 1442 objevil královský podkomoří.²²

Maiestas Carolina tak nikdy nevstoupila v platnost.

Zajímavostí je, že Karel ani nepočítal s tím, že by musel své legislativní dílo předložit sněmu, jak tvrdí Vaněček. Přivěšení pečeti zástupců Českého

---

²⁰ VANĚČEK, Václav. *Karolus Quartus: Sborník vědeckých prací o době, osobnosti a díle českého krále a římského císaře Karla IV.* Praha: Univerzita Karlova, 1984, s. 116

²¹ HORA, Petr. *Toulky českou minulostí 2, [Od času Přemysla Otakara I. do nástupu Habsburků (1197 - 1526)].* 1. vyd. Praha: Práce, 1991, s. 170-171

²² BÍLÝ, Jiří. Maiestas Carolina. In *Encyklopedie českých právních dějin, III. svazek K-M.* Plzeň: Aleš Čeněk, 2016, s. 516

království (pánů a knížat) na některém ze sněmů v roce 1355, Karel považoval za symbolický akt souhlasu šlechty s ne ještě zcela dokončeným zákoníkem. To vše proto, že v českém prostředí v té době neexistovaly žádné právní zvyklosti a obyčeje, jak by se mělo při vyhlášení zemského zákoníku postupovat. Přivěšení pečeti bylo veřejně známo, a proto Karel v daný okamžik považoval zákoník za platný. Z toho důvodu po návratu do Čech hodlal v roce 1355 prostě dílo vyhlásit ze své královské moci, spoléhaje na svojí autoritu posílenou právě získanou císařskou hodností a jednak podpořením šlechty, která již na kodex přivěsila své pečeti. V listině z 6. října 1355 zároveň ale praví, že samotný akt prohlášení zákoníku nebyl nikdy dokonán. Také zdůrazňuje, že ani on, ani zástupci Českého království nikdy neslíbili tato práva dodržovat a že ohledně přijetí a dodržování zákoníku nikdy nebyly složeny žádné přísahy. Z toho plyne, že Karel nikdy nemínil vyhlásit zákoník o své vlastní vůli, a to i přesto, že v předmluvě zákoníku argumentuje panovnickou svrchovaností.²³

Zákoník nemohl projít ani proto, že některá ustanovení byla nereálná, protože se pokoušela uzákonit něco, co ani sám král nemohl pod tlakem poměrů dodržovat (např. i Karel zastavoval „nezastavitelné“ hrady).²⁴

Situace, která ve 14. století kolem Karlova zákoníku vznikla, osvětluje poznatek, který byl učiněn už před stoletím a patří dnes k základním poučkám obecné teorie práva: „Právo nemůže být nikdy na vyšším stupni než ekonomická struktura a jí podmíněný kulturní vývoj společnosti.“ Mezi příčinami neúspěchu Karlova zákoníku tedy bylo nesporně právě to, že v mnohém ohledu, pokud jde o právo, předbíhal svou dobu.²⁵

---

²³ NODL, Martin. *Maiestas Carolina*. Kritické postřehy k pramenům, vyhlášení a „odvolání“ Karlova zákoníku. In *Studia Mediaevalia Bohemica*. Praha: Centrum mediévistických studií AV ČR, č. 1 (2009), s. 25-26

²⁴ HEŘMANSKÝ, František. *Čtení o Karlu IV. a jeho době*. Praha: Svobodné slovo-Melantrich, 1958, s. 33

²⁵ VANĚČEK, Václav. *Karolus Quartus: Sborník vědeckých prací o době, osobnosti a díle českého krále a římského císaře Karla IV.* Praha: Univerzita Karlova, 1984, s. 120

2.4 Další osudy zákoníku

2.4.1 Rukopisy

Latinsky psaný zákoník byl na přelomu 14. a 15. století přeložen do češtiny. Český překlad zachovává strojený sloh originálu a dosvědčuje i velkou jazykovou vyspělost tehdejší češtiny. Z překladu dále vznikly dva rukopisy, které měly po odvolání Maiestas velký význam, protože se jich od 15. století hojně využívalo jako opory pro výklad českého práva. Rukopisy byly dále opisovány. Byly však opisovány s vypuštěním těch ustanovení, která se šlechtě nehodila (např. navrácení zastavených hradů do králova vlastnictví pod hrozbou smrti). Jeden z opisů nazývaný Statuta se stal dokonce platným právem. Fakt, že se opis Maiestas zachoval v rožmberském archivu, prozrazuje, kdo zákoník studoval a nesouhlasil s ním, komu vyhovovala odvěká praxe právo libovolně ve svůj prospěch nalézat bez vázanosti psanými zákony, a kde výrok soudců je nejvyšším právem.

Naproti tomu stavové ochotně přijali některé články z Maiestas, jimiž zemská práva neutrpěla žádnou újmu a která uznali za pokroková a kulturní. Týkaly se hlavně zkrácení dlouhé a komplikované soudní přísahy, při jejímž pochybení následovalo prohrání pře.²⁶

2.4.2 Maiestas Carolina jako opora pro výklad českého práva

Maiestas Carolina slouží jako opora pro výklad českého práva a tehdejších poměrů. Na to však reaguje Jiří Kejř, který říká, že se nesmí zapomenout na to, že návrh ve své době nikdy nevstoupil do právního života jako platná norma, a proto je důležité rozeznávat mezi zamýšlenými reformami a skutečnou právní situací. Obsahové sestavení textu je totiž směsí nereálných panovnických nároků, některých písemně formulovaných pravidel obyčejového práva a pokusů o zlepšení domácích institucí. To ale neodpovídá historickým okolnostem. Proto je třeba být zvláště opatrný při posuzování Maiestas jako platného práva českého

---

²⁶ BÍLÝ, Jiří. Maiestas Carolina. In *Encyklopedie českých právních dějin, III. svazek K-M*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2016, s. 516

státu a to obzvláště, pokud současně nepřihlížíme k jiným právním poměrům 14. století.²⁷

2.4.3 Ordo iudicii terrae a Řád práva zemského

Z druhé poloviny 14. století se dochovaly dvě verze soukromého zpracování českého zemského (šlechtického) práva, které se nazývají “**Ordo iudicii terrae**“ a jeho protějšek v českém zpracování “**Řád práva zemského**“.

Latinský Ordo iudicii terrae vznikl zřejmě v posledních letech vlády Karla IV. a v mnohém připomíná jeho návrh zákoníku Maiestas Carolina, který se mu nepodařilo prosadit v roce 1355. Podle V. Vaněčka bylo neznámým autorem převzato asi 10% dochovaného obsahu Maiestas Carolina do textu Ordo, který byl sepisován pod vlivem názorů Karla IV. a jemu blízkých kruhů na omezení moci panstva. Soukromý spis Ordo, koncipovaný jako pomůcka pro dobovou soudní praxi, často volí kompromisní řešení mezi neuskutečněnou tendencí odmítnutého Maiestas a starými právními obyčeji a tak napomáhá alespoň částečnému a nepřímému prosazení nových úprav. Dle Vaněčka, který srovnal podobná místa v textu obou právnických spisů, mají pozměněné formulace inspirované zákoníkem Maiestas zakrýt původ, ale zachovat si původní smysl a cíl.²⁸

Česká verze této právní knihy - Řád práva zemského - pochází přibližně až z konce 14. století a vznikla zřejmě na základě staršího latinského textu. Z části je překladem Orda a z části volně parafrázuje a rozvíjí myšlenky vycházející z Karlových reforem.²⁹ Česká verze však není pouhým překladem latinského textu, ale odráží i některé změny, k nimž došlo v procesním řízení před církevními soudy za Karlovy vlády.

Vztah českého a latinského textu se stal předmětem zájmu historiků. Dle Vaněčka je časové pořadí těchto právních pramenů následující: Maiestas - Ordo - Řád. Naproti tomu autor Jiří Veselý dovodil, že text Ordo je starší než Maiestas a

---

²⁷ KEJŘ, Jiří. Sporné otázky v bádání o tzv. Maiestas Carolinae. *In Právněhistorické studie 32*. Praha: Karolinum, 1992, s. 56

²⁸ ADAMOVIČ, Karolína; SOUKUP, Ladislav. *Prameny k dějinám práva v českých zemích*. 2. upr. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2010, s. 53

²⁹ tamtéž

že ho lze zahrnout již do 40. let 14. století, avšak s výhradou, že z toho nelze vyvozovat, že Ordo byl přímým vzorem Karlova zákoníku.

Nejvíce se touto problematikou zabýval německý autor Franz Pelzel v předmluvě k německému překladu tohoto pramene, který míní, že Karel IV. svůj zákoník napsal sám. Vedlo ho k tomu poznání, že *Maiestas* obsahuje dvě části, vlastní *Maiestas* a *Ordo iudicii terrae* (Řád práva zemského), přičemž konstatuje, že druhá část nemohla být sepsána v letech 1348-1355, neboť obsahuje v určitých částech právní zásady formálně shodné s *Maiestas*. Poněvadž návrh zákoníku *Maiestas* nebyl přijat šlechtou, jevílo se protimyslné, že by byl zamítnut i Řád práva zemského. Proto dovodil, že Řád musel vzniknout před rokem 1348 nebo 1350. Pelzel také zastává názor, že třetí česká verze *Maiestas* a Řádu není pouhým překladem jako dvě předchozí, ale je novým zpracováním, pocházející od jedné a téže osoby.³⁰

Latinské Ordo je vyspělým právnickým dílem. Zachycuje zemské právo koncem Karlovy vlády. Tam, kde neznámý autor použil textu *Maiestas*, obměnil sloh, aby tím zahladil nepřijatelné myšlenky, které by vzbudily odpor v české šlechtě. Obsahuje poučení o řízení před zemským soudem.

3. Obsah návrhu zákoníku *Maiestas Carolina*

V této kapitole jsem napřed popsal dobový stav dané problematiky a poté jsem vybral a popsal nejdůležitější části každé kapitoly z návrhu zákoníku *Maiestas Carolina*.

Zákoník se dělí na celkem 12 kapitol a ty se dále dělí na 127 článků. Začíná kapitolou pod názvem „Státní náboženství a kacířství“. Tato část byla zřejmě dodatečně předsunuta před původní návrh zákoníku, aby zdůraznila důležitost státního náboženství. Poté pokračuje zákoník dle původního návrhu.

---

³⁰ SPĚVÁČEK, Jiří. *Karel IV. : život a dílo (1316-1378)*. Praha: Svoboda, 1979, s. 338-339

3.1 Státní náboženství a kacířství (články I-V)

Státním náboženstvím bylo křesťanství. Karel IV. byl hluboce věřícím člověkem, který spolupracoval s církví, ve které hledal oporu. Za jeho doby také vzniklo mnoho kostelů. On sám se vnímal, že byl z božského poslání pověřen k ochraně pravověří, k nápravě mravů duchovenstva, stejně jako k misijnímu poselství nevěřícím.³¹

Takto zaměřený král měl samozřejmě velkou averzi vůči kacířství, které považoval za pohanu své země, svého panování a císařského majestátu. Nemohl ho připustit, a proto se snažil vytvářet všechny možné podmínky pro jeho vypátrání a zničení.³²

V Čechách trvale působila inkvizice již od roku 1318, kterou zavedla církev, konkrétně Jan IV. z Dražic, proti rozšiřujícímu se vlivu kacířství. Na základě toho nechala církev upálit 14 kacířů obojího pohlaví a mnoho dalších kacířů provedlo pokání. Úřad inkvizice sídlil na Starém Městě v Praze, pátral po kacířích a věznil je v domě, ve kterém sídlil.³³

Karel inkvizici zajištěním hmotné základny inkvizičního soudu postavil pod státní pravomoc a tím zdůraznil státní zájem na její existenci a činnosti, i když rozpoznání kacířství bylo záležitostí duchovních. I přes zajištění soudu není mnoho známo o stíhání kacířů v Čechách v době Karlově. Spojení funkce inkvizitora a jednoho ze světských biskupů, přispěly k relativnímu klidu v této oblasti.³⁴

3.1.1 Státní náboženství a kacířství z pohledu zákoníku

Tento díl silně závisí na kanonickém právu. Hned první článek vybízí ve víru v katolickou církev. Kdo se bude chovat jinak, bude vedle Boží odplaty dán do klatby a vystaví se smrtící nelibosti. Pohané si nesmí zřizovat obydlí nebo zakládat domy. Kacíři jsou označeni za hady a šířitele špatnosti, kteří jsou určeni

---

³¹ KAVKA, František. *Vláda Karla IV. za jeho císařství (1355-1378): I. díl (1355-1364) země České koruny, rodová, říšská a evropská politika*. Praha: Karolinum, 1993, s. 13

³² VANĚČEK, Václav. *Karolus Quartus: Sborník vědeckých prací o době, osobnosti a díle českého krále a římského císaře Karla IV.* Praha: Univerzita Karlova, 1984, s. 146

³³ SLUŠNÝ, Jaromír. Kacířství. In *Encyklopedie českých právních dějin, III. svazek K-M*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2016,

³⁴ VANĚČEK, Václav. *Karolus Quartus: Sborník vědeckých prací o době, osobnosti a díle českého krále a římského císaře Karla IV.* Praha: Univerzita Karlova, 1984, s. 146

ke klamání prostých duší. Na zločin kacířství jakožto veřejný zločin, může být poukázáno každým, a je považováno za děsivý zločin urážky Majestátu. Pátrat po kacířích mají i úředníci. Kdo bude za kacíře označen, bude vyslýchán muži církve. Pokud se zločin prokáže, budou upáleni před zraky lidu. Přechovatelé kacířů a všichni jejich příznivci jsou považováni za vyhnance a všechn jejich majetek bude zabaven ve prospěch královské pokladny.

3.2 Předmluva

Předmluva je součástí druhé kapitoly a bezprostředně navazuje na článek VI. tedy na článek „O hradech a městech, jež se nesmějí zcizovat“. Tento článek významově ladí na úseky předmluvy. Předmluva tedy měla uvozovat kapitoly VI-XVI, proto lze dovodit, že články I-V byly před přemluvu předsunuty.

Předmluva je naplněna ideami o panovnické moci a byla inspirována samotným Karlem.

V předmluvě vysvětluje, kde se vzali vládcové nad národy, sám Karel IV. se považuje za vyvoleného z boží milosti ke královské moci. V předmluvě dále rozebírá příčiny škod v království, kterými spatřuje zcizení nejrůznějšího majetku a to hlavně území a hradů, které se nacházeli výhradně mezi královskými statky, a které patří ke královskému stolu, proto by měli být navraceny. Zcizení přičítá ve prospěch mnoha osob a to jak urozených pánů, tak jiných šlechticů, ale i některých našich předchůdců, slavných českých králů.

Vysvětluje také důvody sepsání zákoníku Maiestas Carolina a chce pozdvihnout spravedlnost právě na jeho základě.

3.3 Ustanovení proti zcizování královských statků (články VI-XVI)

Po smrti Přemysla II. a hlavně po vymření Přemyslovců po meči v roce 1306, se začal královský majetek ztenčovat „*ve prospěch představitelů panstva a šlechty vůbec. ... Královská zboží se zmenšovala jednak přímými úchvaty pánů, jednak četnými zástavami královského majetku na úhradu vydání, která si jednotliví feudálové počítali za své služby králi. Tu pak nezbyvalo, než dát hrad*

nebo město nebo i přímý peněžní důchod do „správy“ příslušnému panskému věřiteli.“³⁵ V době vlády Jana Lucemburského se stav moc nezlepšil, ba naopak. V důsledku dlouhodobé královy nepřítomnosti v zemi a neustálými potyčkami s českou šlechtou, začala být situace v této oblasti napjatá. To dovršilo takového stupně, že Karel IV. po návratu do Čech prohlásil větu, kterou jsem citoval na začátku mé práce: „nenašli jsme jediný svobodný hrad, který by nebyl zastaven se všemi královskými statky“.

3.3.1 Ustanovení proti zcizování královských statků z pohledu zákoníku

Tato část řešila striktní zákaz zcizování většiny královského majetku všech včetně krále, což král stvrzoval svou přísahou. Musel přísahat, že země ani hrady či práva, náležícímu ke královskému zboží, nedaruje, neprodá, že nesvěří jejich správu nikomu, že je nerozdělí, nevymění ani neužije jako zástavu. Nesměl je ani připsat k věnným statkům a to vše pod hrozbou potrestání královské důstojnosti za křivou přísahu. Každý, kdo by se uchýlil k takové drzosti, bude připraven o všechny statky a zbaven úcty bez soudu. Jmenuje zde konkrétní hrady, města a statky, které jsou zástavami, a které se nesmějí zcizovat. Už tímto vykazoval šlechtickou rozpínavost do patřičných mezí.

Stanovil také, že méně významné místa, města a hrady, které nejsou důležité pro obstarávání a výkon spravedlnosti, mohou být postoupeny či vydány jako zástava a podmínky, které u toho musejí být splněny.

Upravuje zde také povinnosti všech, kteří spravují hrady i práva, po smrti krále. Dále nařizuje předčítání ustanovení O zcizování královského panství na sněmech či shromáždění šlechty a to každý rok na jejich prvním shromáždění. Předčítat musel nejvyšší písař česky pod trestem ztráty svého úřadu. Také stanovoval statky (zpravidla odúmrtí), jež zcizovat lze a postup.

---

³⁵ HEŘMANSKÝ, František. *Čtení o Karlu IV. a jeho době*. Praha: Svobodné slovo-Melantrich, 1958, s. 31

3.4 Správa a soudnictví (články XVII - XXVII)

3.4.1 Správa

Hlavou českého státu byl panovník. Moc panovníka zahrnovala nejvyšší moc zákonodárnou, finanční a vojenskou. To se změnilo během 13. a 14. století, kdy se začal projevovat rostoucí politický význam šlechty. K pravomocím panovníka se přidala zákonodárná pravomoc šlechtických sněmů, které se začaly podílet spolu s panovníkem na tvorbě zákonů, jehož zákonodárným snahám mohly dokonce zabránit. Příkladem je právě odmítnutí připravované kodifikace zemského práva Karla IV., *Maiestas Carolina*, generálním sněmem v roce 1355, kterým se Karel IV. snažil koncipovat silné postavení panovníka neomezovaného šlechtou, což se stalo hlavním důvodem pro jeho odmítnutí.

Panovník zastupuje stát navenek, udržuje mír a pokoj, vybírá berně (daně) a spravuje královské regály, což je výsostné právo panovníka, které mu přináší majetkový prospěch. Patří sem hlavně regál horní (výhradní právo na nerostné bohatství a jeho těžbu), mincovní (oprávnění ražby mincí), celní (výběr celních a mýtních poplatků), židovský (spojený s ochranou Židů) apod.

V době nepřítomnosti panovníka byli pověřeni zastupováním zemští hejtmané. Na Moravě vládl v zastoupení krále markrabě, kterým byl zpravidla syn panovníka nebo jeho bratr. Později si panovník tuto hodnost ponechal sám pro sebe a výkonem správy pověřil moravského zemského hejtmana.

Jedním z nejdůležitějších orgánů státu byly dvorské sjezdy. Ze shromáždění těchto velmožů postupně vznikly cestou specializace zemský sněm, zemský soud a královská rada (poradní orgán panovníka).

Se stoupajícím vlivem šlechty začala upadat úloha úředníků na královském dvoře. Svou ústřední pravomoc si udržel jen maršálek a to i pro Moravu (rozhodoval spory týkající se šlechtické cti), dvorský sudí (předseda soudu pro lenní spory) a kancléř (přednosta kanceláře českého krále, který odpovídal králi za obsah všech listin, které byly od dvora vypravovány jeho jménem, a také střežil královskou pečeť).³⁶

---

³⁶ MALÝ, Karel. et al. *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*. Praha: Linde, 1997, s. 37

Politické zájmy vysoké šlechty zastupovali tzv. úředníci zemští.

V Čechách to byl komorník, který zastupoval finanční oblast, sudí, který řídil agendu zemského soudu, písař, který vedl agendu zemských desek a nejvyšší purkrabí, který byl hlavou výkonného aparátu. Všichni zároveň vystupovali při řízení na zemském soudu.

Na Moravě se vedle zemského moravského hetmana objevuje také český zemský maršálek, nejvyšší zemský komorník, zemský sudí, nejvyšší hofrychtář, zemský podkomoří a zemský písař.³⁷

V čele krajské správy stáli úředníci tzv. poprávci. Byli jmenováni panovníkem, aby plnili úkoly soudců a zároveň výkonných policejních úředníků, tedy aby vykonávali spravedlnost „po-právu“. Mezi jejich úkoly patřilo i stíhání zločinců, dodržování měr a vah na tržnicích, ochrana mince apod. Zvláštní povinností bylo pronásledování tzv. psanců, tj. osob, o kterých se proslýchalo, že spáchaly nějaký zločin nebo které utekly před spravedlností a vyhýbaly se soudu. Poprávci je museli stíhat z úřední povinnosti.³⁸

Města se dělila na královská (svobodná), tedy ta, která měla za svého pána krále a poddanská, která měla za pána např. biskupa, klášter či světské feudály. Právním základem měst bylo městské privilegium. Obsahem privilegia bylo ustavení vnitřní organizace města, správy města, vymezení povinností obyvatel, právo, kterým se měli řídit a výkonu vlastního soudnictví a správy. Bez privilegia nemohla být osada městem v právním slova smyslu. Výkon městské správy byl záležitostí měšťanů. Pán města (např. král) jen dohlížel nad výkonem městské správy prostřednictvím svého úředníka, kterým byl rychtář a na severu království fojt nebo šoltys. Pro správu měst byl zvláštním úředníkem podkomoří. Ten mohl jmenovat městskou radu - základní orgán městské správy. V čele městské rady stál purkmistr, který zastával pozici předsedy. Vedle dozoru nad městskými financemi pečoval i o klíče od městských bran. Městská rada byla tvořena konšely. Byla vedle své správní činnosti i orgánem soudním. Později městská rada

---

³⁷ MALÝ, Karel. et al. *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*. Praha: Linde, 1997, s. 37

³⁸ tamtéž, s. 38

tvořila městský soud, kterému příslušelo rozhodovat o majetkových sporech i trestních věcech ve městě.³⁹

3.4.2 Soudnictví

Základem soudní organizace je soudnictví vykonávané na dvoře panovníka. Podle okolností případu je to buď celý dvorský sjezd, tj. shromáždění všech předáků šlechty, feudálů světských i církevních, kterému panovník předkládá k rozhodnutí zvláště politicky závažné spory, či jeho dvorský soud, který je obecným soudem pro všechny obyvatele státu.

Od 13. století je soudnictví odděleno od sněmu a pro jeho výkon je zřízen zvláštní tzv. zemský soud, obsazený vedle nejdůležitějších úředníků zemských (purkrabí, písař, komorník a sudí) předáky panstva. V čele zemského soudu je zemský sudí. Dosavadní soud dvorský si ponechává výkon soudnictví ve věcech lenních a odúmrtních. V čele soudu dvorského zůstává sudí dvorský.

Vedle ústředního soudu panovníka se postupně vyvíjejí i místní hradské soudy, konané na hradech za řízení hradského sudího. Výkon soudnictví nad nesvobodnými v okolí hradů obstarával vladař (vilicus).

Se vznikem samosprávy a rozvojem funkcí krajských poprávců vznikají nové soudy krajské obsazované krajskými kmety. Vykonávají soudnictví nad svobodnými v rámci kraje.

„Ve 13. století vnikly v Praze tzv. zemské desky. Do zemských desek se původně zapisoval průběh a rozhodnutí zemských sněmů a zemských soudů. Později se do zemských desek zapisovaly také převody tzv. svobodných šlechtických statků. Zemské desky se postupně stávaly veřejnými pozemkovými knihami.“⁴⁰

V této době se začalo vyvíjet i vrchnostenské soudnictví nad poddanými, často i hrdelní, které se marně snažil Karel IV. omezit, aby se tak zabránilo projevům svévole. Po dobu existence ordálového řízení se významnou měrou

---

³⁹ MALÝ, Karel. et al. *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*. Praha: Linde, 1997, s. 39, 40

⁴⁰ ADAMOVIČ, Karolína. *Stručný dějin státu a práva: v českých zemích a na Slovensku*. Plzeň: ZČU, 1994, s. 11

podílí na výkonu soudnictví i církev, kdy církevní funkcionáři působili jako veřejní žalobci při ordálech. „*Ordály byly procesní prostředky charakteristické pro období feudální rozdrobenosti, kdy ústřední státní aparát byl ještě slabý a neměl dostatek autority k rozhodování sporů.*“⁴¹ Byly to tzv. boží soudy, kterými strany dokazovaly pravdivost svého tvrzení. Používaly se v případech, kdy nebylo jasné, zda daná osoba čin spáchala nebo ne, přičemž se odvolávali na boží (nadpřirozenou) moc. Byly to nepochopitelné, kruté zásahy. Jednalo se např. o ordál ledovou vodou, kdy se spustil svázaný podezřelý do vody s tím, že voda jako čistý živel jej buď přijme (podezřelý se potopí – nevinný), nebo jej odmítne přijmout (podezřelý zůstane na povrchu - vinný).⁴²

V trestních věcech nad kleriky (duchovními) rozhodovaly zejména biskupské soudy. Bylo také zavedeno zvláštní církevní soudnictví na Moravě, kde se soudní moc specializovala na spory kleriků, spory o církevní majetek a spory manželské.

3.4.3 Správa a soudnictví z pohledu zákoníku

V této části upravuje zemské úřady - královské úředníky, purkrabí a kastelány, kteří nesmějí být jmenováni doživotně, upravuje přísahy úředníků a tresty za jejich porušení. Tím se velice úzce dotkl práv šlechty, jejíž představitelé byli držitelé nejvyšších zemských úřadů.

Také upravuje soudce a rektory. Úředníci, kteří budou pověřeni souzením, nesmí být jmenováni, pokud nejsou schopni rozumět a vyjadřovat se v obecném českém nářečí. Dále soudcem nesměl být psanec ani nikdo, kdo byl veřejně zavrhnut.

Karel IV. si tak „*přisvojil právo rozhodovat o obsazování nejvyšších zemských úřadů a soudcovských funkcí, ačkoliv doposud platilo, že komorníci, písaři, soudci jsou spíše reprezentanty šlechtické obce.*“⁴³

---

⁴¹ ADAMOVIČ, Karolína. *Stručný dějin státu a práva: v českých zemích a na Slovensku*. Plzeň: ZČU, 1994, s. 17

⁴² MALÝ, Karel. et al. *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*. Praha: Linde, 1997, s. 43, 44, 98

⁴³ HORA, Petr. *Toulky českou minulostí 2, [Od času Přemysla Otakara I. do nástupu Habsburků (1197 - 1526)]*. 1. vyd. Praha: Práce, 1991, s. 171

Dále se zde určuje sídlo zemského písaře, kterým má být Pražský hrad. Zemské desky, které zemský písař vytváří, mají být drženy a uchovány též na Pražském hradě.

3.5 Zachování pokoje a právního stavu v zemi (články XXVIII - XLIV)

Karel IV. chtěl mít vždy dobrý vztah k zahraničí, vyloučil z vládního programu dobovačnou politiku a tím chtěl dosáhnout stability a bezpečnosti v českém státě. Vynaložil také značné úsilí k zemské bezpečnosti. Stíhal bez rozdílu stavu zločince, proto také vzrostla jeho moc i obliba.

3.5.1 Zachování pokoje a právního stavu v zemi z pohledu zákoníku

Tento stav se Karel IV. snažil zajistit ať již přísnými zákazy, tak tresty za nejrůznější zločiny.

V této části např. zakázal hrát hru kostky, středověké gamblersství, protože pak si člověk půjčuje peníze, zastavuje majetek, může se dostat do dluhů, začne krást a svým potomkům zanechá jen velkou ostudu. Hrát kostky je dovoleno jen o hotové peníze a do výše jedné kopy grošů. Jinak je neplatné.

Zakazoval zde uzavírat jednoty, svazy nebo spolčení za účelem útoku na majetek jiného nebo za účelem útoku či usmrcení nějaké osoby pod trestem smrti.

Upravoval dělení dědičných statků a také druhý sňatek české královny. Pokud česká královna zůstane vdova a znovu se provdá za domácího knížete nebo šlechtice, pozbuje tím věnného práva a bude vyhnána z království spolu s tímto obyvatelem. Totiž i po smrti jejího manžela na ní leží lesk české státnosti. Mohla se stát manželkou zase jen dalšího krále.

Dále přikazuje, že každý další následník trůnu se musí nechat do šesti měsíců od nástupu na trůn korunovat za krále, aby trůn nezůstal neobsazen.

Zakazoval také ordály, výslovně hlavně ordál žhavým železem a ledovou vodou. Tomu, kdo by se takového činu na jiném dopustil, byl potrestán stejným způsobem (ohněm nebo vodou), podle toho, čeho z těchto dvou se na jiném dopustil.

Důležitým článkem, který opět omezoval moc šlechty, byl článek, dle kterého byl nucen každý kníže, markrabě, vévoda, vazal či jiný nižší urozený leník do jednoho roku provést přiznání území i hradů, důstojenství i poct a všech statků a práv, které drží nebo vlastní na území tohoto království. Tím chtěl Karel IV. zaručit že práva této šlechty nebudou dotčena a hodnosti a statky budou jistější a bezpečnější díky záštitě královské moci.

3.6 Obrana království v případě války (články XLV - XLVIII)

Karlova myšlenka míru a mírového řešení byla podstatou jeho vnitřní i zahraniční politiky. Dával přednost jednání před ozbrojeným konfliktem. Byla to velmi moderní myšlenka, kterou vítal všechen lid. Důkazem toho je, že za celé jeho vlády nepřekročilo cizí vojsko hranice země.⁴⁴ Karel IV. měl zvláštní smysl pro jednání s nepřítelem, postupoval tvrdě jen v krajních případech např. proti loupeživým rytířům nebo těm, kteří usilovali o jeho život.

3.6.1 Obrana království v případě války z pohledu zákoníku

V případě napadení hranic našeho království, musí být všichni bez výjimky - od šlechty a urozených pánů, po prostý lid - po čtyři týdny přítomni ve zbroji na hranicích a to na své vlastní náklady. Zároveň nikdo nesmí odejít za hranice, pokud český král nebo toto království povede válku pod pokutou konfiskace všech jeho statků. Současně zakazuje propuštění služebníka v době války a zakazuje válčení proti Českému království, pokud je urozený pán nebo šlechtic ve službách jiných osob mimo naše království a to pod hrdelním trestem.

3.7 Ochrana lesů (články XLIX - LVII)

Ochranu lesů upravoval lesní regál. Ten spočíval v ochraně a výhradním používání lesů panovníkem. Kácení dříví ke stavebním i dalším účelům, ale i pastva dobytka a koní, byly vázány na zvláštní dovolení (buď darováním, nebo za poplatek). Ve vlastních lesích začala postupně uplatňovat tyto nároky i šlechta. Hajní a lovci byli zařazeni do jednotlivých purkrabství a podléhali nejvyššímu

---

⁴⁴ ŠMAHEL, František; BOBKOVÁ, Lenka (eds). *Lucemburkové: Česká koruna uprostřed Evropy*. Praha: Lidové noviny, 2012, s. 84

lovčímu. Od 13. století pak byli jmenováni celozemští hajní, kteří měli povinnost dohlížet na vybírání poplatků za oprávněné a pokut za neoprávněné používání lesa.⁴⁵

Jestliže šlechtic nebo poddaný budou mít s královo dvorem spor o hranice lesů, předstoupí za královskou stranu devět hajných a za stranu poddaného devět šlechticů či poddaných. Všichni se měli dle zákoníku sejít za účasti purkrabího nebo správce oné oblasti a jednoho nebo dvou rytířů, jako vyslanců královského majestátu. Místo má být důkladně prohlédnuto, mají se shromáždit důkazy a buď dojít ke shodě, nebo purkrabí losuje tři z předvedených devíti svědků, ti složí přísahu a vydají ohledně sporných míst svědectví, tím bude spor rozhodnut.

3.7.1 Ochranu lesů z pohledu zákoníku

V zákoníku panovníkovi nešlo jen o ochranu lesů před krádeží stromů a jejich poškozováním, za což hrozily kruté tresty (např. useknutí pravé ruky tomu, kdo bude kácet lesy, stažení kůže z ruky v případě, že někdo zbaví strom kůry anebo upálení tomu, kdo by založil v lese požár), ale je zde i zřejmá snaha o zachování lesů jako takových. Karel IV. si zřejmě uvědomoval důležitost existence dostatečné rozlohy zdravých lesů pro život v zemi. Proto nikdo nesměl stromy kácet, leda by byly vyvrácené větrem nebo ztrouchnivělé. Tento důvod byl možná i z panovníkova pohledu praktický, protože šlechta, která zabrala po vymření Přemyslovců královský majetek, si v lesích stavěla své hrady a přivlastnila část půdy, a Karel IV. se snažil o jejich navrácení. Navíc tato kapitola je vůbec prvním ustanovením o ochraně přírody v českých zemích.⁴⁶

3.8 Ustanovení o odúmrtním právu (články LVIII - LXXVI)

Odúmrtní právo bylo právo panovníka ke statkům, jejichž držitel zemřel bez potomků, ale i v případech, kdy potomky měl, ale jejich dědický nárok nebyl uznán. Z dědictví byly vyloučeny dcery zůstavitele, později to platilo jen v případě, pokud zůstavitel zanechal syny. Stejně tak manželka neměla žádné dědické právo na majetek manžela a byla zabezpečena institutem dědického věna.

---

⁴⁵ HLEDÍKOVÁ, Zdeňka; JANÁK, Jan; DOBEŠ, Jan. *Dějiny správy v českých zemích: od počátků státu po současnost*. Praha: Lidové noviny, 2007, s. 62

⁴⁶ BLÁHOVÁ, Marie; MAŠEK, Richard. *Karel IV.: státnické dílo*. Praha: Karolinum, 2003, s. 33

Ani děti neměly právo dědit. Každý majetkový převod šlechtických nemovitostí vyžadoval souhlas panovníka.⁴⁷ Církev však mohla volně nakládat s majetkem pro případ smrti představovaného nemovitostmi nebo platy z nich plynoucí. Duchovní na oplátku měli za zemřelého provádět zádušní mši, která měla zajistit zemřelému lepší postavení v posmrtném životě.

V této době rozlišujeme poddanskou a šlechtickou odúmrť. Platilo, že pokud zemřel šlechtic a nezanechal právoplatného dědice, jeho opuštěná šlechtická léna se stala majetkem krále. Avšak u obyčejných poddanských gruntů platilo, že v případě odúmrť, získala příslušný statek pozemková vrchnost, tedy feudál.

Další brzdou byl institut nedílu, který byl reakcí na zmíněné panovníkovo právo. „*Nedíl tvořilo společenství pokrevně příbuzných osob, z nichž každá měla právo k celému společnému majetku, přičemž žádná z nich nemohla sama disponovat žádnou jeho částí.*“⁴⁸ Tvořily ho nemovitosti spolu s věcmi nezbytnými k jejich užívání. Pokud nebyli naživu žádní nedílníci, přicházela na řadu královská odúmrť.

3.8.1 Ustanovení o odúmrtním právu z pohledu zákoníku

Zákoník stanovil, že pokud jakýkoliv obyvatel tohoto království (tedy šlechtic i svobodný obyvatel království) zemře a nezanechá žádné potomky, kteří se zrodili z jeho těla, všechny statky a dědictví, které mu náležely, přejdou na královskou pokladnu. Tím se přestal rozlišovat rozdíl mezi odúmrť šlechtickou a poddanskou. Nová úprava tedy zvýhodňovala krále na úkor šlechty. Drobnými odúmrťemi by začal panovník postupně pronikat do výsostných panství feudálů, což byla další věc, která byla pro panstvo nepřijatelná.

Dále je tu významně zastoupen mnohý výčet situací, kdy majetek přechází na královskou pokladnu. Zásadně nesměly být dědictvím zcizovány královské statky.

---

⁴⁷ MALÝ, Karel. et al. *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*. Praha: Linde, 1997, s. 118

⁴⁸ VOJÁČEK, Ladislav; SCHELLE, Karel; KNOLL, Vilém. *České právní dějiny*. 3. upravené vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2016, s. 154

Zajímavostí je způsob dědění u kněží, jež nemohli bez souhlasu krále vůbec nakládat s majetkem, zejména vůči cizím ženám a jejich děti byly z dědictví zcela vyloučeny.

3.9 Práva šlechty (články LXXVII - XCIII)

V letech 1348 a 1355 vydal Karel IV. dva majestáty, jejichž obsahem byly mimo jiné inkorporační listiny o připojení Moravy a Lužic k českému státu. Současně s tím byla prohlášena nedělitelnost státu a šlechtě se dostalo právo odeprít příslušnost králi, který by tuto zásadu porušil. Výše zmiňovaným Karlovo majestátem z roku 1348 a *ordonancí*⁴⁹ Jana Lucemburského z roku 1341 bylo po dobu feudální rozdrobenosti upraveno i nástupnické právo. V případě vymření přemyslovské dynastie po meči i po přeslici bylo výslovně uznáno právo šlechty na svobodnou volbu nového krále.⁵⁰

Po smrti Přemysla II. přešel do rukou šlechty zemský soud. Ten se stal hlavním místem, kde šlechta formulovala své postoje, vytvářela a nalézala právo. Stal se také institucí jejich sebeuvědomění a centrem samosprávné šlechtické obce. Zde působili tzv. úředníci zemští, které král jmenoval z řad šlechticů. Základem kompetence zemského soudu bylo rozhodování trestních záležitostí šlechty a záležitostí svobodných statků. Žaloba šlechtice v hrdelní věci byla možná jen před zemským soudem a od roku 1383 už jakákoliv žaloba na pána musela být projednávána pouze před zemským soudem. Jelikož soud rozhodoval výlučně o šlechtických záležitostech, přešlo rozhodování na něm s konečnou platností přímo na šlechtu, představovanou přísedícími. Je to sbor, který „nalézá“ právo, tedy tvoří ho v každém jednotlivém případě nově a jednou vyneseny nález slouží jako podklad do budoucna v případě podobném. Nalézání práva pány na soudu tak znamená tvorbu zemského obyčejového práva, kterou si šlechta uhájila i navzdory všem kodifikačním pokusům panovníka.

Další institucí je zemský sněm. Podstatným rysem sněmu je samostatnost, kdy šlechty je partnerem panovníka v jednání. Sněmy ale také sloužili jako shromáždění šlechty, kde projednávali nejčastěji povolování obecné berně. Sněm

---

⁴⁹ *ordonance*: předpis

⁵⁰ MALÝ, Karel. et al. *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*. Praha: Linde, 1997, s. 34, 36

svolával král a také sněmu předkládal své požadavky, kromě berních poplatků, např. vojenská tažení za hranice země, kdy takové tažení bylo možné jen se souhlasem sněmu. Dále i požadavky týkající se ochrany veřejného míru a jednotlivá zákonodárná opatření. Na sněmu byl také přijímán nový panovník.⁵¹

3.9.1 Práva šlechty z pohledu zákoníku

Tato ustanovení řeší práva šlechty a povinnosti poddaných, i poddaným se však udělují některá základní práva, zejména na ochranu zdraví. Je zakázáno, aby urozený pán nebo šlechtic vylupoval svým lidem nebo lidem někoho jiného oči, uřezával jim nos nebo sekal ruce a nohy. Kdo se tak zachová, bude stížen právě takovým trestem.

Několik dalších ustanovení je věnováno soubojům. Nikdo nesmí jiného vyzývat k souboji, leda by se vyskytla některá z příčin: bude-li chtít onoho člověka obvinít ze zrady proti královskému Majestátu, nebo že jednal k osobní újmě všech členů královského rodu; bude-li jej chtít obvinít z darování, prodeje nebo postoupení hradu nebo území královského Majestátu. Dále se zde popisují průběh a pravidla souboje a rovnost soupeřících stran souboje.

Poslední ustanovení umožňuje sjednání tzv. purkrechtu, což je případ, kdy si nějaký měšťan koupí na území nějakého šlechtice emfyteutické neboli německé právo. Purkrecht zavázal měšťana, nájemce pozemku, k plnění určitých služeb nebo dávek za možnost užívání pozemku nebo možnosti obchodovat vždy, když bydlel nebo se zdržoval na území tohoto pána.

3.10 Sexuální morálka a rodinné právo (články XCIV - XCVIII)

Manželství je v tomto období velmi úzce spojeno s církví (s křesťanstvím). Je založeno na monogamii a nerozlučnosti manželství. Uzavírá se před církví, tedy před Bohem, z čehož vyplývá nerozlučitelnost - „co Bůh spojil, člověk nerozlučuj“. Mohlo zaniknout jen v případě, že ještě nedošlo k souloži a jedna ze stran vstoupila do kláštera, nebo pokud jí byla udělena papežská výjimka. Jinak zanikalo manželství jen smrtí jednoho z manželů.

---

⁵¹ HLEDÍKOVÁ, Zdeňka; JANÁK, Jan; DOBEŠ, Jan. *Dějiny správy v českých zemích: od počátků státu po současnost*. Praha: Lidové noviny, 2007, s. 53-55

„Príznačné je, že ešte ve 12. století slycháme o manželkách a dětech křesťanských kněží jako o čemsi zcela běžném.“⁵²

Rozhodování o manželských sporech příslušelo církevním soudům. Od manželek byla vyžadována věrnost manželovi a její cizoložství bylo stíháno jak soudem, tak manželem, který měl právo zabít nevěrnou manželku i jejího milence (stejně právo měl i otec vůči dceři a jejímu milenci). Právní postavení žen v manželství vycházelo z kanonického práva a z představy, že žena je podřízena moci svého muže, kterému také přináší do manželství věno. Tím jsou peníze, majetek, statky apod., které se stávaly majetkem manžela, jenž mohl s tímto majetkem volně disponovat. Na věno měla žena nárok, avšak rodina jí ho mohla odmítnout a to hlavně v případech, kdyby se provdala bez souhlasu rodičů nebo ztratila panenství před svatbou.⁵³

K majetkovému zajištění manželky sloužilo vdovské věno, což byl majetek, který by připadl manželce v případě smrti jejího manžela. Vedle toho se vyskytuje i tzv. jitrní dar, který poskytoval manžel své manželce po naplněné svatební noci jako symbolickou náhradu za ztrátu panenství.

Manželka nemohla volně nakládat s majetkem svého muže, avšak jinak byla zcela majetkově samostatná. Nad svým majetkem měla dispoziční právo a navíc mohla vykonávat poručenství nad sirotky.

Obdobným nepřitelem jako kacířství byli pro Karla IV. i narušitelé křesťanské sexuální morálky. Proto tvrdě zakročoval proti projevům homosexuálního chování.⁵⁴

---

⁵² VANĚČEK, Václav. *Dějiny státu a práva v Československu: do roku 1945*. 3. dopl. a přeprac. vyd. Praha: Orbis, 1976, s. 108

⁵³ MALÝ, Karel. et al. *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*. Praha: Linde, 1997, s. 105, 106

⁵⁴ BLÁHOVÁ, Marie; LUKŠOVÁ, Zuzana; NODL, Martin. *Karel IV. v soudobých kronikách*. Praha: Argo, 2016. s. 19

3.10.1 Sexuální morálka a rodinné právo z pohledu zákoníku

Tato ustanovení zejména stanovují postup při znásilnění, kdy taková žena se musí bez prodlení objevit na veřejnosti v místě, kde se násilí událo, roztrhnout si roucho a hlasitě naříkat a stěžovat si na daného násilníka.

Stanovuje také velmi krutý trest pro dceru, která bez vědomí rodičů či proti jejich vůli, přijme manžela nebo se s ním jinak spojí tělesným svazkem a to uškrcením u kůlu. To stejné platí i v případě, že rodiče nežijí a dívka se vdá za muže nebo se s ním jinak tělesně pozná, bez porady se svými bratry nebo strýci z otcovy strany. Současně ale také stanovuje, že vdovy se již mohou vdát bez souhlasu rodičů, podle své svobodné vůle.

3.11 Doplnky k trestnímu a odúmrtnímu právu (články IC - CXIX)

Ve druhé polovině 13. století se zavádí institut psanců, tedy osob, o kterých se proslýchá, že kradou, loupí, padělají mince a nezachovávají veřejný pořádek. Takový člověk ztrácel jakoukoliv ochranu vládnoucí třídy. Pro právo přestal existovat a zanikala jeho způsobilost k právům. Jeho nemovitý majetek propadl králi a movitý byl rozchvácen lidem. Jeho žena byla považována za ovdovělou a jeho děti za osiřelé. Psance také mohl kdokoliv na setkání usmrtit.

Vznikají popravy, což jsou hrdelní jurisdikce a poprávcové, tedy pořádkoví policejní a trestní soudcové v krajích. Poprávcové měli za úkol chytat psance a zároveň je i trestat. Vedle ordálů se také zavádí tortura, tj. mučení při výslechu zejména k dosažení přiznání.⁵⁵

3.11.1 Doplnky k trestnímu a odúmrtnímu právu z pohledu zákoníku

Tato ustanovení stanovují důvod a způsob konfiskace statků, způsob upomínání dluhů, poplatků královské komoře při volbě opata, projednávání stížností na královské úředníky, způsoby a důvody přechodu statků na královskou komoru a způsob a podmínky sjednocování statků.

---

⁵⁵ VANĚČEK, Václav. *Dějiny státu a práva v Československu: do roku 1945*. 3. dopl. a přeprac. vyd. Praha: Orbis, 1976, s. 117-118

Židé, i když sídlí na statcích šlechty, odvádějí poplatky pouze královské komoře. O dědění statků Židů rozhoduje pouze královská komora.

Dále upravuje způsob nakládání s klášterním majetkem. Opati, probošti či představení jednotlivých klášterů nebo opatství, musí nechat všechny statky a práva, které obdrželi od předchůdců, znovu uznat od každého jednotlivého krále a to alespoň jednou za život.

Nově je zde také upraveno, že ti, kdo jsou známí veřejnými nebo zvláště krutými zločiny, už nejsou pokutováni konšeli trestem nejvyšším, ale konšelé už nesmějí za proskribovaného označit žádného šlechtice nebo urozeného pána. V případě, že je toho daný hoden, můžou to oznámit poprávcům.

3.12 Řád zemského práva (články CXX - CXXV h)

Z druhé poloviny 14. století se dochovaly dvě verze soukromého zpracování českého zemského (šlechtického) práva, které se nazývají **“Ordo iudicii terrae“** a jeho protějšek v českém zpracování **“Řád práva zemského“** (více o nich jsem zmiňoval v bodu 2.4.3 této bakalářské práce).

Řád zemského práva (latinské Ordo) zachycuje zemské právo koncem Karlovy doby a obsahuje poučení o řízení před zemským soudem a předpisy o majetkovém a trestním právu.

Například v případě útěku zločince, je-li prohlášen za psance, ho nesmí nikdo ukrývat a chránit. Zákaz ochrany se vztahuje i na panovníka. Královský hrad, na který by se případně uchýlil, mohl být dobýván ozbrojenou mocí šlechty, která v tomto případě byla zbavena závazku poslušnosti vůči králi.⁵⁶

Ohledně soudních řízení v době do 14. století se důkazní prostředky omezovaly zásadně na ordály a na přísahu stran a svědků. Důkaz výpovědí svědka byl výjimečným jevem a důkaz listinami ještě nebyl znám. Ve sporech trestní povahy, tj. např. v případě žaloby pro krádež a loupež, platila zásada očišťovací. Žalovaný byl oprávněn ale i povinen se z obvinění očistit. Všeobecně se očišťoval ordálem vody nebo železa. O tom, že by se v těchto případech mohl žalovaný očistit přísahou, nemáme zmínky. Očišťování ordály bylo v té době věcí běžnou.

---

⁵⁶ MALÝ, Karel. et al. *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*. Praha: Linde, 1997, s. 121

Podmínku platnosti žaloby a zejména povinností žalovaného odpovědět na žalobu, byla „*opověď*“⁵⁷ protiprávního činu a zjištění škody a stop protiprávního činu „ohledáním“ prostřednictvím soudního zřízence. Platilo to zejména v případech, kdy šlo o škody způsobené krádeží, loupeží, plněním, skosením obilí, spasením louky, vykácením lesa, vybráním včel apod. Opovědí a ohledáním měl být úředně konstatován fakt protiprávního činu, což bylo předpokladem platnosti žaloby a tím i povinností žalovaného odpovědět žalobci na žalobu.⁵⁸

3.12.1 Řád zemského práva z pohledu zákoníku

Tato ustanovení obsahují články o občanských žalobách ohledně loupeže, plnění a krádeže. Pokud je někdo oloupen a chce podat občanskou žalobu, musí tuto skutečnost ohlásit do dvou týdnů ode dne loupeže zemským úředníkům soudu a to tak, že podá výpověď, v níž bude žádat o předvedení lupiče, aby mohl dojít svého práva.

Další ustanovení obsahují články o občanských žalobách ohledně vloupání do domu, o tom, kdo se svými zvířaty poničí cizí úrodu anebo o občanské žalobě v případě kácení lesů, vyžínání (sečení, kosení) úrody a luk, chytání ryb a v podobných věcech.

Dále stanovuje, jak postupovat při soudním řízení, způsob postupů tzv. pedelů (nižších komoří) při vyšetřování věci, kdy každé přípravné řízení začínalo půhonem, což byla písemná formulace žalobního nároku, v němž hodlal žalobce vystoupit proti žalovanému (pohnanému) na soudu.

3.13 O vdovách a sirotcích (články CXXVI - CXXVII)

Do manželství přinášela žena odedávna ze své rodiny výbavu, což byly věci osobní potřeby a potažmo také věno, které bylo obvyčejně v penězích. V českém šlechtickém právu této doby měla nevěsta nárok, aby ze svého nedílu dostala pro manžela věno. Stanovením věna a jeho vyplacením se žena oddělovala z dosavadního rodinného společenství. Do manželova nedílu však nevěsta nevstupovala. Věno se stávalo vždy majetkem manžela.

---

⁵⁷ opověď; oznámení, ohlášení, výpověď

⁵⁸ MARKOV, Josef. *Kapitoly z dějin českého zemského soudního řízení XII.-XVII. století*. 1. vyd. Praha: Academia, 1967, s. 151-153

Mezi nevěstou a ženichem se uzavírala smlouva, kterou byla manželce zajišťována peněžní částka pro případ, že by manžel zemřel dříve než ona, aby byla hmotně zabezpečena v eventuálním vdovství. Stalo se zvykem, že výše této částky se určovala podle nevěstina věna a to vždy dvaapůlkrát tolik. Byla-li nevěstou vdova, vyměřovalo se jí vdovské věno níže.

Osudy sirotek, tedy dětí, jimž zemřel otec, byly různé dle společenské třídy. U poddanských dětí i nad jejich jměním, jež zanechal otec, vykonávala až do jejich zletilosti moc vrchnost. U sirotek šlechtických bylo zapotřebí zvláštní ochrany dětí a majetku jen tam, kde nebylo dospělých nedílných příbuzných, tedy typicky v nedílu bratrském.⁵⁹

3.13.1 O vdovách a sirotcích z pohledu zákoníku

Tato ustanovení stanovují vdovám neomezenou možnost nakládat se svým věnem, musí však být zachován postup ověření listiny. Dále stanovuje možnost osiřelé dívky stěžovat si u soudu na nemožnost se vdát pro nesouhlas strýců a bratrů, protože raději zadržují její věno.

4. Analýza vybraných ustanovení návrhu zákoníku Maiestas Carolina

4.1 Soudnictví

V této době se správa a soudnictví důsledně nerozdělovali. Jejich sepětí spočívalo ve dvou rovinách. V první je to případ zemského soudu, který svými rozsudky, které jsou z dnešního pohledu výkonem moci soudní, zároveň vytvářel právo, což je podle současné teorie výkon moci zákonodárné. Další rovina spočívala v oblasti personální, kdy soudy byly obsazovány nikoliv profesionálními soudci, ale úředníky, pro které byl výkon jejich soudní funkce součástí jejich správní agendy. Docházelo tedy k tomu, že jeden specializovaný

---

⁵⁹ VANĚČEK, Václav. *Dějiny státu a práva v Československu: do roku 1945*. 3. dopl. a přeprac. vyd. Praha: Orbis, 1976, s. 109-110

úřad působil ve věci jako orgán správní, aplikující moc výkonnou, a současně také jako orgán soudní, rozhodující spory týkající se dané problematiky. Lze tedy říci, že soudy měly obdobné postavení jako jiné úřady ve státě.⁶⁰

V dnešní době vykonávají soudnictví v České republice nezávislé soudy. Uplatňuje se u nás tzv. dělba moci, kdy je soudní moc striktně oddělena od moci zákonodárné a výkonné. Tyto tři součásti státní moci mají být nejen odděleny, ale mají se také navzájem kontrolovat takzvaným systémem brzd a rovnováh, a tím se držet „v šachu“, což je podmínkou demokratičnosti dnešního politického systému.

Soustavu soudů tvoří Nejvyšší soud, Nejvyšší správní soud, vrchní soudy, krajské soudy a okresní soudy. V obvodu hlavního města Prahy působnost krajského soudu vykonává Městský soud v Praze a působnost okresních soudů vykonávají obvodní soudy. V obvodu města Brna vykonává působnost okresního soudu Městský soud v Brně.

Předpokladem pro ustanovení soudcem je též vysokoškolské vzdělání získané řádným ukončením studia v magisterském studijním programu v oblasti práva na vysoké škole v České republice a složení odborné justiční zkoušky.⁶¹

4.2 Sexuální morálka a rodinné právo

V době Karla IV. se manželství uzavíralo před církví. Bylo založeno na monogamii a nerozlučitelnosti manželství. Mohlo zaniknout kromě výjimek jen smrtí jednoho z manželů. Manželské spory rozhodovaly církevní soudy. Manželky musely být věrné manželovi a jejich cizoložství bylo trestáno jak soudem, tak manželem, který měl právo zabít nevěrnou manželku i jejího milence. Velmi podobně byla potrestána i dcera, která bez vědomí rodičů či proti jejich vůli, přijme manžela nebo se s ním jinak spojí tělesným svazkem a to uškrcením u kůlu.

V dnešní době rozlišujeme občanský a církevní sňatek, kdy občanský sňatek je uzavřen před orgánem veřejné moci a církevní před orgánem církve.

---

⁶⁰ VOJÁČEK, Ladislav; SCHELLE, Karel; KNOLL, Vilém. *České právní dějiny*. 3. upravené vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2016, s. 68-69

⁶¹ Zákon č. 6/2002 Sb., *o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů (zákon o soudech a soudcích)*, § 8, § 9, § 60 odst. 3

Oba druhy sňatku jsou rovnocenné a platí pro ně stejné podmínky. Jedním ze způsobů jejich zániku je rozvod manželství.

*"Manželé mají rovné povinnosti a rovná práva. Manželé si jsou navzájem povinni úctou, jsou povinni žít spolu, být si věrni, vzájemně respektovat svou důstojnost, podporovat se, udržovat rodinné společenství, vytvářet zdravé rodinné prostředí a společně pečovat o děti."*⁶² Z toho vyplývá, že i dnes je manželství založeno na monogamii, kdy manželé jsou povinni být si věrni, což se po staletí nezměnilo. Dnes však již není vyžadováno, aby se snoubenci před sňatkem nemohli tělesně sblížit.

V případě porušení slibu manželské věrnosti již nenásleduje žádná sankce na rozdíl od středověké úpravy. Cizoložství není stíháno soudem. Právo manžela zabít manželku i jejího milence, ale i právo rodičů uškrtnit svou dceru u kůlu, pokud by se proti jejich vůli vdala nebo se jinak tělesně sblížila před svatbou s mužem, by dnes bylo posuzováno dle trestního zákona jako trestný čin vraždy, za který následuje sankce odnětí svobody až na 18 let.

4.3 O vdovách a sirotcích

Ve 14. století žena přinášela vstupem do manželství věno, které se stalo vždy majetkem manžela. Také se mezi nimi uzavírala smlouva, kterou byla manželce zajišťována peněžní částka, kdyby její manžel zemřel dřív než ona. Vyměřovala se dle jejího věna a to vždy dvaapůlkrát tolik. Děti, kterým zemřel otec, byly považovány za sirotky a správu nad jejich jměním, jež otec zanechal, vykonávala u poddanských sirotek vrchnost. Zákoník Maiestas Carolina upravoval právo vdov nakládat se svým věnem dle vlastní potřeby. Dále upravoval možnost osiřelé dívky si u soudu stěžovat na nemožnost vdát se, protože její věno raději zadržují strýc či bratr.

V dnešní době je sirotek ten, který nemá ani matku ani otce. Není-li žádný z rodičů, který má vůči dítěti rodičovskou odpovědnost, rozhodne o úpravě práv a povinností k nezletilému osiřelému dítěti soud bez ohledu na sociální postavení dítěte. O finanční zajištění sirotka je postaráno v rámci sociálního systému.

---

⁶² Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, § 687 odst. 1, 2

Žena dnes nemá povinnost do manželství přinášet věci osobní potřeby, potažmo věno ve formě peněz. V případě, že žena do manželství přináší výbavu nebo finanční prostředky, které lze v širším slova smyslu označit za věno, pak se toto věno nestává majetkem manžela. V případě, že žena vstupuje do manželství s majetkem většího rozsahu, ať již v podobě peněz, nemovitých nebo movitých věcí, vždy záleží na dohodě snoubenců před uzavřením manželství, zda uzavřou smlouvu o manželském majetkovém režimu před uzavřením manželství (tzv. předmanželská smlouva), avšak tento pojem zákon nepoužívá. Takto uzavřená smlouva předchází problémům s vypořádáním budoucích majetkových vztahů vyplývajících ze společného jmění manželů. Dnešní zákonnou úpravu majetkového režimu před uzavřením manželství mohou uzavřít i muži vstupující do manželství ve vztahu k ženám, právě pro případ vypořádání vzájemných majetkových vztahů vyplývajících ze společného jmění manželů pro případ rozvodu.

*„To, co manželům náleží, má majetkovou hodnotu a není vyloučeno z právních poměrů, je součástí společného jmění manželů.“*⁶³ Ohledně společného jmění manželů dnes manželé jednají společně a v případě, že tak jedná jeden manžel, musí tak činit se souhlasem druhého. V případě, že jeden z manželů odmítá bez závažného důvodu udělit souhlas k úkonu týkajícího se společného jmění manželů, může druhý z manželů požádat o udělení souhlasu manžela soud, aby se manžel, který souhlas neudělil, nemohl dovolávat neplatnosti takového jednání.

Pro případ úmrtí manžela se dnes před manželstvím neuzavírá smlouva, která by manželce zajišťovala peněžní částku, kdyby její manžel zemřel dříve než ona. V případě úmrtí manžela náleží vdově vdovský důchod, podmínky pro jeho přiznání a procentuální výpočet vychází ze zákona o důchodovém pojištění. V případě úmrtí manželky náleží vdovci vdovecký důchod, pro který platí stejná právní úprava. Lze tedy uzavřít, že v případě úmrtí manžela nebo manželky je vdova či vdovec zabezpečen v rámci sociálního systému.

---

⁶³ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, § 708 odst. 1

Závěr

Ve své bakalářské práci jsem se zabýval jedním z nejvýznamnějších děl Karla IV. - návrhem zákoníku *Maiestas Carolina*.

V první části své práce jsem se zaměřil na život Karla IV. Začal jsem jeho dětstvím, kdy byl vychováván na francouzském dvoře, což velmi ovlivnilo jeho veškerou státnickou činnost do budoucna. Po návratu do Čech zjistil, že skoro veškerý královský majetek byl zastaven, proto se ho snažil restituovat a upevnit královskou moc.

Karel se ihned po svém nástupu na trůn snažil dát, i přes neúspěchy svých předchůdců, své zemi psaná práva. Tento kodifikační pokus vznikl v několika etapách. Ve druhé části své práce jsem se proto zaměřil nejen na etapy vzniku zákoníku, ale i na jeho autory. Kromě samotného Karlova podílu byl jedním z nejvýznamnějších spoluautorů jeho nejvěrnější přítel Arnošt z Pardubic, ale i Jan ze Středy, Karlův dvorský kancléř. Avšak nelze přesně určit autory tohoto zákoníku, jejich podíl na díle, ani přesný vznik zákoníku.

Karel nepočítal s tím, že by svůj zákoník musel předložit sněmu ke schválení. Protože ještě před Karlovou římskou korunovační jízdou přivěsili na nedokončené dílo své pečeti zástupci šlechty, čímž Karel považoval zákoník za schválený. Jeho údiv byl proto o to větší, když na sněmu, který po korunovační jízdě svolal, byl jeho zákoník ze strany šlechty odmítán. Pragmatický panovník však ihned pochopil, že jeho kodifikační pokus nemůže projít, a tak ho prohlásil za shořelý. Nechtěl totiž vyvolat otevřený konflikt se šlechtou a vystavit tak zemi nebezpečí občanské války.

Zajímavostí je, že ke konci Karlova života vzniklo soukromé latinské zpracování českého zemského práva tzv. *Ordo iudicii terrae*, které v mnohém připomíná návrh zákoníku *Maiestas Carolina*.

Ve třetí části své práce jsem rozebíral obsah návrhu zákoníku, kde jsem napřed popsal dobový stav dané problematiky a poté jsem vybral a popsal nejdůležitější části každé kapitoly. Důležité je zmínit, že Karlův zákoník nebyl veden proti šlechtě jako takové, ale proti těm šlechticům, kteří rozpínali svou moc

na úkor panovníka. Obecně je však Karel ve svém díle velmi omezoval na pravomocech, což byl jeden z důvodů, proč šlechta zákoník odmítla. Tím nejdůležitějším důvodem však byla skutečnost, že šlechta nechtěla psaná práva daná panovníkem. Chtěla právo znovu a znovu nalézat a zpravidla ve svůj prospěch vytvářet.

V poslední čtvrté části své práce jsem zanalyzoval tři vybraná ustanovení návrhu zákoníku Maiestas Carolina a porovnal je se současným stavem.

Maiestas Carolina byla Karlovou ctižádostí, jak upravit vnitřní poměry v českém státě. I přes to, že neprošla přes odpor šlechty, zůstává dokladem právního myšlení Karla IV., jeho politické prozíravosti, snahy uspořádat právní řád feudálního státu a omezit tak pravomoc feudálů nad poddanými. Kodifikace sice jen stvrzovala daný pořádek, ale jeho jediným strážcem činila panovníka. Je to akt panovnické rozvážnosti a touhy po spravedlnosti. Mezi příčinami neúspěchu Karlova zákoníku bylo v mnohých ohledech ale i to, že pokud jde o právo, předbíhal svou dobu. Význam zákoníku Maiestas Carolina byl a je mimořádný a mnohé její normy přešly i do pozdějších právních památek.

Resumé

I dealt with one of the most important works of Charles IV in my thesis – a proposal of the code to *Maiestas Carolina*.

I focused on the life of Charles IV in the first part of my thesis. I started with his childhood when he was brought up in the French court, which greatly influenced his entire state activity for the future. After returning to Bohemia, he discovered that almost all the royal property had been put in pawn, so he sought to resituate it and consolidate the royal power.

As soon as he ascended the throne, Charles tried to give his country written rights, despite the failures of his predecessors. This codification attempt was made in several stages. In the second part of my thesis I therefore focused not only on the stages of the creation of the code, but also on its authors. In addition to Charles himself, one of his most important co-authors was his most faithful friend, Arnošt z Pardubic, but also Jan ze Středy who was Charles's chancellor of the court. However, it is not possible to precisely identify the authors of this code, their share in the work, or the exact origin of the code.

Charles did not expect his code to be submitted to the assembly for approval. Because before Charles's Roman coronation ride, the representatives of the nobility had brought their seal to the unfinished work, and Charles regarded the code as approved. His astonishment was, therefore, greater, when he called together the congress after the coronation, and found his code to be rejected by the nobility. But the pragmatic ruler understood immediately that his codification attempt could not pass, so he declared it to be burned. He did not want an open conflict with the nobility to not expose the country to the danger of civil war.

It is interesting that at the end of Charles's life a private Latin version of the Czech land law was created, called *Ordo iudicii terrae*, which in many ways resembles the proposal of the *Maiestas Carolina* code.

In the third part of my thesis I analysed the contents of the code proposal, where I first described the period of time of the issue and then I chose and described the most important parts of each chapter. It is important to mention that

the Charles code was not directed against the nobility in general but against the nobles who extended their power at the expense of the sovereign. In general, however, Charles limited their powers to them in his work, which was one of the reasons why the nobility rejected the code. The most important reason, however, was the fact that the nobility did not want the written rights given by the monarch. They wanted to find the right all over again and usually create it to their own favor.

In the fourth part of my thesis, I analysed the three selected provisions of the *Maiestas Carolina* code and compared them to the current state.

Maiestas Carolina was the ambition of Charles to adjust the internal conditions in the Czech state. Despite the fact that it did not go through the resistance of nobility, it remains a proof of Charles IV's legal thinking, his political foresight, the attempt to organize the rule of the feudal state, and thus to limit the feudal rule over the subjects. The codification merely confirmed the order, but its sole guard was the sovereign. It is act of sovereignty and desire for justice. The reasons for the failure of Charles's code were, in many ways, also that in terms of law he was ahead of his time. The significance of the *Maiestas Carolina* code was and is extraordinary, and many of its norms have passed into later legal monuments.

Seznam použité literatury a pramenů

Monografie

ADAMOVIÁ, Karolína. Koruna česká. In *Encyklopedie českých právních dějin, III. svazek K-M*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2016. 877 s. ISBN 978-80-7380-602-6.

ADAMOVIÁ, Karolína. *Stručný nástin dějin státu a práva: v českých zemích a na Slovensku*. Plzeň: ZČU, 1994. 67 s. ISBN 80-7082-142-6.

ADAMOVIÁ, Karolína; SOUKUP, Ladislav. *Prameny k dějinám práva v českých zemích*. 2. upr. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2010. 362 s. ISBN 978-80-7380-271-4.

BÍLÝ, Jiří. Maiestas Carolina. In *Encyklopedie českých právních dějin, III. svazek K-M*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2016. 877 s. ISBN 978-80-7380-602-6.

BLÁHOVIÁ, Marie; LUKŠOVIÁ, Zuzana; NODL, Martin. *Karel IV. v soudobých kronikách*. Praha: Argo, 2016. 270 s. ISBN 978-80-257-1849-0.

BLÁHOVIÁ, Marie; MAŠEK, Richard. *Karel IV.: státnické dílo*. Praha: Karolinum, 2003. 312 s. ISBN 80-246-0771-9.

HEŘMANSKÝ, František. *Čtení o Karlu IV. a jeho době*. Praha: Svobodné slovo-Melantrich, 1958. 486 s.

HLEDÍKOVIÁ, Zdeňka; JANÁK, Jan; DOBEŠ, Jan. *Dějiny správy v českých zemích: od počátků státu po současnost*. Praha: Lidové noviny, 2007. 570 s. ISBN 978-80-7106-906-5.

HORA, Petr. *Toulky českou minulostí 2, [Od času Přemysla Otakara I. do nástupu Habsburků (1197 - 1526)]*. 1. vyd. Praha: Práce, 1991. 454 s. ISBN 80-208-0111-1.

KAVKA, František. *Vláda Karla IV. za jeho císařství (1355-1378): I. díl (1355-1364) země České koruny, rodová, říšská a evropská politika*. Praha: Karolinum, 1993. 252 s. ISBN 80-7066-695-1.

KEJŘ, Jiří. Sporné otázky v bádání o tzv. Maiestas Carolinae. *In Právněhistorické studie 32*. Praha: Karolinum, 1992. 276 s. ISBN 80-7066-544-0.

MALÝ, Karel. et al. *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*. Praha: Linde, 1997. 572 s. ISBN 80-7201-045-X.

MARKOV, Josef. *Kapitoly z dějin českého zemského soudního řízení XII.-XVII. století*. 1. vyd. Praha: Academia, 1967. 336 s.

PAVEL, Jakub. *Karel IV. vlastní životopis: Vita Karoli Quarti*. Praha: Odeon, 1978. 225 s.

SLUŠNÝ, Jaromír. Kacířství. *In Encyklopedie českých právních dějin, III. svazek K-M*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2016. 877 s. ISBN 978-80-7380-602-6.

SPĚVÁČEK, Jiří. *Karel IV. : život a dílo (1316-1378)*. Praha: Svoboda, 1979. 720 s.

ŠMAHEL, František; BOBKOVÁ, Lenka (eds). *Lucemburkové: Česká koruna uprostřed Evropy*. Praha: Lidové noviny, 2012. 929 s. ISBN 978-80-7422-093-7.

VANĚČEK, Václav. *Dějiny státu a práva v Československu: do roku 1945*. 3. dopl. a přeprac. vyd. Praha: Orbis, 1976. 584 s.

VANĚČEK, Václav. *Karolus Quartus: Sborník vědeckých prací o době, osobnosti a díle českého krále a římského císaře Karla IV*. Praha: Univerzita Karlova, 1984. 509 s.

VOJÁČEK, Ladislav; SCHELLE, Karel; KNOLL, Vilém. *České právní dějiny*. 3. upravené vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2016. 694 s. ISBN 978-80-7380-575-3.

Časopisecká literatura

NODL, Martin. Maiestas Carolina. Kritické postřehy k pramenům, vyhlášení a „odvolání“ Karlova zákoníku. In *Studia Mediaevalia Bohemica*. Praha: Centrum medievistických studií AV ČR, č. 1 (2009). s. 21-35. ISSN 1804-0977.

Právní předpisy

Zákon č. 6/2002 Sb., *o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů (zákon o soudech a soudcích)*

Zákon č. 89/2012 Sb., *občanský zákoník*

Seznam příloh

Příloha č. 1.⁶⁴ Portrét Karla IV.

Příloha č. 2.⁶⁵ Listina z 6. října 1355, kterou Karel IV. prohlásil neplatnost
zákoníku *Maiestas Carolina*

Příloha č. 3.⁶⁶ Pečeť Karla IV. jako římského císaře a českého krále (1355)

---

⁶⁴ VANĚČEK, Václav. *Karolus Quartus: Sborník vědeckých prací o době, osobnosti a díle českého krále a římského císaře Karla IV.* Praha: Univerzita Karlova, 1984, s. 157

⁶⁵ ŠMAHEL, František; BOBKOVÁ, Lenka (eds). *Lucemburkové: Česká koruna uprostřed Evropy.* Praha: Lidové noviny, 2012, s. 243

⁶⁶ VANĚČEK, Václav. *Karolus Quartus: Sborník vědeckých prací o době, osobnosti a díle českého krále a římského císaře Karla IV.* Praha: Univerzita Karlova, 1984, s. 105

Přílohy

Příloha č. 1

